

Kennis is macht: verwevenheid van wetenschap en politiek

Samenvatting

De term post-feitenmaatschappij veronderstelt dat een duidelijk onderscheid te maken is tussen feiten en waarden, waarbij de dynamiek in het (online) medialandschap de grens tussen beiden vertroebelt. De vraag is echter of deze grensvervaging niet verder strekt. In dit trendalert wordt beschreven hoe wetenschap en politiek de laatste decennia verweven zijn geraakt, met implicaties voor ons vermogen om feiten van waarden te onderscheiden. Hierdoor strekt de post-feitenmaatschappij verder dan het onvermogen van burgers om feiten te herkennen, met implicaties voor onderzoek en beleid in de watersector.

Consequenties voor u

	Laag	Middel	Hoog	Beknopte uitleg
Impact				De kenniscrisis heeft impact op de omgang met kennis zowel binnen als buiten de watersector .
Zekerheid				De kenniscrisis is reeds breed in de samenleving aanwezig.

In 2018 ging een illustratie van Chelsea Saunders viral op sociale media. De illustrator maakte de cartoon als commentaar op de aanname van conservatieve Amerikanen dat universiteiten speeltuinen zijn voor woke liberalisme. De afbeelding werd breed gedeeld door liberalen en conservatieven, elk met een eigen interpretatie van de afbeelding.

Trendbeschrijving en achtergrond

‘De waarheidscrisis’; ‘Voor ieder wat waars’; ‘The truth is out there’. Titels van drie Nederlandstalige boeken die sinds 2021 verschenen over waarheid en – uiteraard – onwaarheid. Het thema houdt ons kennelijk nogal bezig... Ook in de drinkwatersector overigens, gezien het feit dat eerder al trendalerts verschenen over de post-feitenmaatschappij (BTO 2017.034) en ‘complotwappies’ (BTO 2021.016). In deze trendalerts lag de nadruk vooral op de vraag hoe het komt dat burgers geneigd zijn om desinformatie voor waar aan te nemen. Daarbij werd vooral gekeken naar de rol van (nieuwe) media en de manier waarop mensen informatie verwerken (waarbij emoties minstens zo’n grote rol spelen als ratio). Onder deze vraag ligt de aanname dat desinformatie duidelijk van informatie kan worden onderscheiden. Maar is dat eigenlijk wel zo? Is de onderliggende trend eigenlijk niet dat de *opvattingen* over feiten en waarden verschuiven? Deze vraag staat in deze trendalert centraal.

“Hebben we nu een asielcrisis of niet?”

Op 15 oktober 2024 publiceerde RTL een [nieuwsbericht](#) met de titel ‘Hebben we nu een asielcrisis of niet? Feiten en cijfers op een rij’. Dit bericht was onderdeel van een lange rij publicaties naar aanleiding van de aankondiging van toenmalig minister Faber om een asielcrisis uit te roepen. Wat volgde was een [maatschappelijk debat](#)

waarin zowel politici als wetenschappers zich veelvuldig uitlieten over de vraag: is er sprake van een asielcrisis of niet? Een greep uit de twistpunten die daarbij de revue passeerden:

- Welke problemen hangen samen met asielmigratie? Leggen asielmigranten een [grotere druk op sociale voorzieningen](#) bijvoorbeeld?
- Waardoor ontstaat de druk op de asielketen: [Is de toestroom te groot? De opvang te slecht geregeld?](#) Kortom: is er sprake van een asielcrisis of praten we beter in termen van een [opvangcrisis](#)?
- Wanneer kan er überhaupt van een asielcrisis worden gesproken? Wat zijn [juridisch gezien](#) de afwegingen daarin? En: mogen ‘[ervaringen](#)’ van burgers ook als kennisbron tellen in het vaststellen van een crisis?

De bovenstaande twistpunten laten zien dat gezocht werd naar manieren om de bewering dat er een asielcrisis is te staven of weerleggen. Het laat echter ook zien hoe lastig dat is. Weliswaar zijn er data over asielmigratie die we als ‘feit’ zouden kunnen beschouwen. Bijvoorbeeld het gegeven dat in 2024 [44.055](#) asielzoekers en nareizigers naar Nederland kwamen (CBS, 2025). Maar zelfs dergelijk ogenschijnlijk objectieve tellingen zijn mede afhankelijk van interpretaties en definities: wanneer telt iemand bijvoorbeeld als asielmigrant? Wat is internationaal

daarover afgesproken? En wanneer is er sprake van een crisis? Met name van het begrip asielcrisis bleken meerdere interpretaties te bestaan. Daarbij werd ook de vraag opgeworpen welke interpretaties wel en niet relevant zijn: als een groot deel van de Nederlanders de instroom van migranten te hoog vindt (Coenders & Dagevos, 2024) moeten we dat dan als relevante informatie beschouwen? Of snappen al deze mensen niet dat migratie verschillende gezichten heeft, en moet hen gewoon *nog* beter uitgelegd worden waarom de asielcrisis geen ‘feit’ is?

Hier naderen we de kern van het vraagstuk dat in dit trendalert centraal staat: de vraag hoe in onze huidige samenleving gedacht wordt over ‘feiten’ en ‘waarden’ en hoe die van elkaar kunnen worden onderscheiden. De hypothese die in dit trendalert wordt opgeworpen is dat zowel politiek als wetenschap er ook zelf steeds meer moeite mee hebben om dit onderscheid te maken. Dit creëert de voedingsbodem waarop desinformatie kan gedijen en een ‘kenniscrisis’ kan ontstaan: een crisis in de manier waarop we feiten van waarden onderscheiden. Om dit te onderzoeken gaan we eerst echter terug naar de basis van het onderscheid tussen wetenschap en politiek: het feit-waarde onderscheid.

Het feit-waarde onderscheid

Het feit-waarde onderscheid gaat een heel eind terug in de tijd, en het wordt aan de 18^e eeuwse David Hume toegeschreven dat dit in onze moderne samenleving zo belangrijk is geworden. Simpel gezegd, wijst Hume er op dat een *ought* niet afgeleid kan worden van een *is*. Met andere woorden: dat een bepaald verschijnsel zich voordoet, wil niet zeggen dat daaruit bepaalde normen af te leiden zijn. Om dit toe te passen op het vorige voorbeeld: het simpele feit dat mensen een onderkomen zoeken in landen waar ze geen staatsburger zijn, betekent niet dat deze mensen daar ook opgevangen moeten worden. Het betekent overigens ook niet dat ze er *niet* opgevangen moeten worden. Feiten zeggen simpelweg niks over normen, en vice versa. Dat is het basale beginsel van het feit-waarde onderscheid.

Dit onderscheid tussen feiten en waarden kunnen we ook min of meer over de domeinen van politiek en wetenschap leggen. Het ideaalbeeld van wetenschap is immers dat het zich bezighoudt met kennisproductie, zonder dat deze gekleurd wordt door subjectieve waarden of opvattingen. Wetenschap beschrijft de *is*, zonder beïnvloed te worden door of uitspraken te doen over de *ought*.

Voor het domein van politiek geldt het omgekeerde. Politiek is de publieke sfeer waarin opvattingen en belangen van verschillende groepen burgers tot uitdrukking komen, om daarmee gezamenlijk richting te geven aan (beleid voor) onze samenleving. Politiek is dus per definitie niet objectief, maar altijd waardegedreven.

Het bovenstaande schetst het ideaalbeeld van wetenschap en politiek zoals dat ook heden ten dage nog steeds dominant is. In een reflectie op de [relatie tussen beleid en wetenschap](#) uit 2022 schrijft Wim Derksen bijvoorbeeld dat ‘Kennis nooit zegt wat je moet doen’. Tegelijkertijd lijkt in praktijk dit onderscheid steeds moeilijker te handhaven. In onderstaande worden drie ontwikkelingen beschreven die daar mogelijk aan bijdragen: 1. de opkomst van het postmodernisme; 2. de discussie over (on)afhankelijkheid van wetenschap en 3. (te) technocratisch beleid en politiek.

Postmodernistisch gemorrel aan feiten

Medio 20^e eeuw ontstond een stroming die later bekend is komen te staan als het *postmodernisme*. Over de achtergrond en inhoud van het postmodernisme valt veel te schrijven, maar voor dit trendalert is het vooral van belang dat het postmodernisme stelt dat feiten niet ontdekt, maar geproduceerd worden. Hoewel het ideaalbeeld is dat feiten tot stand komen zonder invloed van waarden of machtsstructuren, blijkt dat in praktijk

niet of nauwelijks realiseerbaar. Een aantal voorbeelden kunnen dit illustreren.

- Om te beginnen komen onderzoeksagenda's niet in een maatschappelijk vacuüm tot stand. Maatschappelijke opgaven en (daaraan verbonden) financieringsstromen bepalen immers welke onderzoeksthema's wel (of juist niet) worden onderzocht.
- Wetenschappers zijn zelf natuurlijk ook mensen, met blinde vlekken of juist specifieke interesses. Een goed voorbeeld hiervan is het feit dat [het mannenlichaam jarelang de norm](#) is geweest in medisch-wetenschappelijk onderzoek. Domeinen als de wetenschap waren voorheen vooral voorbehouden aan mannen, en deze sociale norm reproduceerde zich in onderzoek.
- Wetenschap maakt gebruik van concepten om de wereld om haar heen te onderzoeken. Concepten zijn de basisbegrippen waarop theorieën en modellen worden gebouwd. De keuze en afbakening van die concepten bepaalt echter ook welke ‘feiten’ op het spoor worden gekomen. De juridische afbakening van een verschijnsel als de asielcrisis is hier een voorbeeld van, maar ook [classificatiesystemen](#) waarmee aandoeningen zoals depressie en ADHD worden afgebakend kunnen hieronder geschaard worden. De taal die wetenschap gebruikt om de wereld te beschrijven, beïnvloedt –

aldus postmodernisten – ook de kennis die daarover wordt gegenereerd.

Het postmodernisme is een brede beweging, die op verschillende en veelvoudige manieren invloed heeft gehad op kennisopvattingen in de academische wereld. Daarbij moet aangetekend worden dat het postmodernisme slechts één van vele kennisopvattingen is. Deze opvattingen verschillen in de mate waarin ze het feit-waarde onderscheid hanteren en kritiseren. In dit trendalert zullen we daar echter niet verder op ingegaan. Voor de gesignaleerde trend is het voldoende om te laten zien *dat* wetenschappelijke opvattingen over kennis aan verandering onderhevig zijn. Een belangrijke ontwikkeling is dus dat sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw het postmodernisme aan invloed heeft gewonnen, waardoor op een andere manier naar kennis en naar kennisontwikkeling wordt gekeken. Juist die ontwikkeling wordt door diverse denkers, zoals [Daniel Dennett](#), verantwoordelijk gehouden voor de huidige kenniscrisis. Het postmodernisme claimt immers dat kennis een product is, dat altijd tot stand komt onder invloed van machtsverschillen en waarden. Feiten worden geproduceerd, niet ontdekt, is de claim van de postmodernisten. Hoewel zij daarmee het bestaan van feiten niet ontkennen, wordt het postmodernisme wel verweten dat het daardoor [kennis relatief heeft gemaakt](#) en de [deur open heeft gezet voor alternatieve feiten](#).

Interessant genoeg worden in deze kritiek ook politieke tegenstellingen betrokken: zo stelt de Vlaamse filosoof Maarten Boudry dat het met name [linkse](#) postmodernistische denkers zijn die het monster van de post-feitenmaatschappij hebben gebaard. Juist omdat het postmodernisme wijst op het feit dat machtsverschillen een rol spelen in kennisproductie, heeft het een emancipatoire impact. Denk in dit verband weer aan het medisch-wetenschappelijk onderzoek waarin het [mannelijk lichaam jarelang als de norm is gezien](#). Deze constatering leidt ertoe dat [meer geld beschikbaar komt voor onderzoek naar vrouwenlichamen](#). Wetenschap wordt daarmee niet alleen politiek, maar volgens Boudry dus specifiek links en progressief politiek.

Onafhankelijke wetenschap?

Het is een verwijt dat de laatste jaren vaker te horen is: zijn universiteiten niet te links? En heeft de status van wetenschap en academische kennis daaronder te leiden? In 2017 nam de tweede kamer een [motie](#) aan waarin de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) werd verzocht om te reflecteren op de diversiteit van perspectieven en onafhankelijkheid van Nederlandse universiteiten. In deze motie werd niet gevraagd om een reflectie op de vertegenwoordiging van politieke oriëntaties aan universiteiten. [De KNAW](#) ging dus niet in op de politieke

oriëntaties van Universiteiten, maar concludeerde wel dat er voldoende diversiteit is binnen Nederlandse universiteiten. Interne eenzijdigheid vormt dus geen bedreiging voor de wetenschappelijke onafhankelijkheid volgens dit rapport.

Wat volgens de KNAW wél een risico voor de onafhankelijkheid van wetenschap vormt is de toenemende afhankelijkheid van externe financiering. Daardoor bestaat namelijk de kans dat onderzoeksthema's die niet op brede maatschappelijke belangstelling kunnen rekenen, verloren gaan. Maar ook brengt dit het risico met zich mee dat betalende opdrachtgevers meer invloed krijgen op onderzoek. Dat dit risico niet denkbeeldig is, laat de recente terugtrekking van een [wetenschappelijk artikel](#) over de risico's van glyfosaat zien, onder andere vanwege belangenverstrengeling bij de auteurs van het artikel (Williams et al., 2025).

De discussie over de politieke oriëntatie van universiteiten gaat sinds de motie uit 2017 onverminderd voort. Het KNAW onderzoek betreft immers een evaluatie van de sector zelf, en het kreeg [ook recent nog](#) het verwijt dat het teveel op externe en te weinig op interne bedreigingen van de academische vrijheid focuste. Er zijn dan ook nog steeds politici en onderzoekers die de 'verlinking' van de universiteit als

gevaar zien. Zo wil de [PVV](#) bezuinigen op onderwijs en onderzoek om politiek activisme op hogescholen en universiteiten te bestrijden. Maar ook academici zoals [Schillemans](#) en [De Block](#) stellen dat universiteiten ideologisch te links zijn geworden. Dat uit zich bijvoorbeeld in de taal waarin ze over maatschappelijke vraagstukken spreken. Spreken over duurzaamheid in plaats van klimaatverandering laat al een specifieke kijk op een probleem en de oplossing zien. Er is een klimaatprobleem, en daar horen we alles aan te doen! Ook daarin zijn feit en mening nauw met elkaar verbonden, en lijkt de *'is'* wel degelijk een *'ought'* te worden. Universitair docent De Boer stelt in [UToday](#) van 24 november 2022 bijvoorbeeld:

'Als we het over de klimaatcrisis hebben, past de ivoren toren-benadering niet meer bij ons. We weten lang niet alles, maar we weten genoeg om te beseffen dat het een ramp wordt als we niet ingrijpen. Ik ben een wetenschapper, maar ik heb ook een mening. En ik ga niks verbloemen of verbergen.'

Tegelijkertijd wijzen universiteiten erop dat de academische vrijheid juist onder druk staat door polarisering en populisme. De door Trump geregeerde Verenigde Staten lopen voorop in het nemen van [maatregelen die de academische vrijheid](#) onder druk zetten, maar zijn daarin zeker niet uniek. Onder invloed

van het verhardende maatschappelijke debat passen Nederlandse wetenschappers bijvoorbeeld met regelmaat [zelfcensuur](#) toe. [Onderzoek](#) van Van der Graaf et al. (2023) laat zien dat – afhankelijk van de onderzoeksactiviteit – 4% tot 26% van de onderzoekers in de afgelopen drie jaar meerdere keren zelfcensuur toepaste. Negatieve imagovorming, sociale uitsluiting, verminderde loopbaankansen, verminderde financieringskansen, maar ook angst voor bedreigingen en intimidatie spelen hierin een rol.

Vormt het rechts populisme of juist het linkse wokeïsme een bedreiging voor de onafhankelijkheid van universiteiten? Anno 2025 blijft dit een omstreden kwestie. [Recent](#) nog, schreef voormalig onderwijsminister Eppo Bruins dat alleen universiteiten zelf over academische vrijheid kunnen waken, door politiek buiten de deur te houden. Maar ook binnen universiteiten wordt nog menig [discussie](#) gevoerd over de vraag of de academische vrijheid voldoende gewaarborgd is. Academische consensus hierover ontbreekt, *oh, the irony...*

Wat wel vaststaat is dat er toenemende zorgen zijn om de academische vrijheid en de vermenging van politiek en wetenschap. Wat betekent dit, en hoe zou dit opgelost kunnen worden? Verderop in dit trendalert wordt teruggekomen op deze vraag. Eerst wordt echter

het domein van de politiek onder de loep genomen. Toont het onscherp worden van het feit-waardenonderscheid zich ook daar? En zo ja, hoe dan?

Technocratie als bestuursvorm

De coronacrisis is een van de momenten in onze recente geschiedenis waarop duidelijk werd dat de vervaging van het feit-waarde onderscheid zich ook in het politieke domein toont. Overigens: voor politiek is het wellicht ook minder van belang dat dit onderscheid haarscherp gehandhaafd blijft. Politiek gaat weliswaar over idealen en waarden, maar wetenschappelijke kennis kan uiteraard uiterst behulpzaam zijn om die idealen te realiseren. Dit kan een argument zijn om wetenschappelijke kennisproductie niet volledig buiten het politieke bedrijf te houden.

De coronacrisis illustreert echter wat er gebeurt als wetenschappelijke kennis allesbepalend is voor de koers die politici varen (zie voor een academische analyse hiervan bijvoorbeeld Mormina (2022)). Vooral aan het begin van de pandemie in 2020, had het Outbreak Management Team (OMT) een cruciale positie en drukte het hun stempel op het landelijke coronabeleid. De adviezen van het OMT waren volgens toenmalig premier Rutte *'heilig'*. Het kan logisch en vertrouwenwekkend lijken om op expertkennis te varen: de kennis van het OMT helpt immers om risico-inschattingen te maken en

om besmettingen in te dammen: iets dat (bijna) iedereen op dat punt in de crisis wenselijk vond.

Dergelijke maatregelen kosten de samenleving echter ook iets, wat juist door de COVID pandemie haarfijn duidelijk werd gemaakt. Jongeren leden aan eenzaamheid en [mentale klachten](#) door de opgelegde maatregelen; ‘[coronaschulden](#)’ hadden en hebben grote impact op bedrijven, en het coronabeleid beschermde [de ene bevolkingsgroep beter dan de andere](#). Al tijdens de crisis werd ervoor gepleit om daarom meerdere wetenschappelijke disciplines in besluitvorming te betrekken: niet alleen virologen, maar ook sociologen moesten aan tafel. Nog meer wetenschap dus.

Uiteindelijk kunnen deze wetenschappers weliswaar input leveren voor beleid, maar de waarden en belangenafwegingen die gemaakt moeten worden vragen politieke, democratisch gelegitimeerde; en geen wetenschappelijke keuzes. Afwegingen tussen gezondheidsrisico’s, maar ook economische risico’s van bepaald beleid en de impact op kwetsbare groepen zoals jongeren of mensen die klein of slecht gehuisvest zijn of om andere redenen niet thuis kunnen werken. Het gaat hier om klassieke afwegingen van waarden en belangen die inherent zijn aan politiek. Deze politieke keuzes verdwenen echter uit beeld door blind te varen op het OMT dat slechts één leidende waarde had: de zorg

overeind houden en/door besmettingen (te) voorkomen. Dit zou ook gezien kunnen worden als een vorm van verantwoordelijkheid afwentelen van politiek naar wetenschap. Achteraf [erkennen ook leden van het OMT](#) dat een bredere waardenafweging had moeten worden gemaakt. Met andere woorden, coronabeleid had gepaard moeten gaan met politieke keuzes waarin niet wetenschappers, maar gekozen volksvertegenwoordigers waarden en belangen zouden wegen, en waarbij niet alleen werd gevaren op wetenschappelijke kennis en expertise.

Het coronabeleid is een exemplarisch voorbeeld van de doordringing van politiek door wetenschap. De casus staat echter niet op zichzelf. Ook andere beleidsterreinen hebben hiermee te maken. Het [klimaatbeleid](#) krijgt bijvoorbeeld eveneens het verwijt te technocratisch te zijn: waar wetenschappers klimaatactivisme niet schuwen, lijkt in de beleidswereld een a-politieke benadering van klimaatverandering in opkomst te zijn. Klimaatverandering wordt daarin voorgesteld als een waardenneutraal vraagstuk, waar kennis, innovatie en expertise een weg uit kunnen bieden. Wetenschap kan onderzoeken welke interventies daarbij zouden kunnen werken. Of we de maatschappelijke kosten daarvoor willen dragen, hoe we die verdelen en hoe hoog duurzaamheid op ons prioriteitenlijstje staat, zijn echter politieke vragen die in

het klimaatbeleid – net als in de COVID-aanpak – te weinig ter discussie worden gesteld (Kunseler et al., 2024). De roep om *evidence-based policy* op diverse beleidsterreinen, bijvoorbeeld bij [Justitie en Veiligheid](#), versterkt deze neiging.

Het risico van dit soort technocratische politiek is dat burgers zich niet meer gehoord en gezien voelen. De politiek doet dan immers niet meer waar ze voor is: namens het volk waardegedreven keuzes maken voor de (in)richting van de samenleving in complexe uitdagingen. Juist in die context kan wantrouwen van burgers groeien en kunnen desinformatie en complottheorieën een voedingsbodem vinden. Volgens de politicoloog Tom van der Meer zit de huidige politiek dan ook gevangen tussen [technocratie en populisme](#), en moeten politieke keuzes weer echt als zodanig herkend worden.

“Het is niet alsof er voor elk probleem een soort van apolitieke beste oplossing is. Bij al deze problemen, of het nou gaat om stikstof, wonen, economie of migratie, gaat het in essentie om de afweging van prioriteiten, en dus van waarden. Wat vinden we belangrijker? Waar leggen we de kosten neer? Dat zijn inherent politieke vraagstukken.” (Tom van der Meer in [Trouw](#))

De ironie is dus dat juist het beroep op ‘feiten’ en ‘evidence-based beleid’ een voedingsbodem kunnen

bieden voor de post-feitenmaatschappij. Weg met de technocratie dus, en meer ruimte voor waardegedreven politiek!

Omgang met de kenniscrisis

Tegen de achtergrond van deze ontwikkelingen komt de post-feitenmaatschappij in een heel ander licht te staan. Het zijn niet alleen burgers die moeite hebben om feiten van waarden te onderscheiden. Ook politiek en wetenschap raken steeds meer met elkaar verweven. De [wetenschap heeft de politiek ver doordrongen; en vice versa](#). De samenleving lijkt dus anders te zijn gaan denken over de verhouding tussen feiten en waarden. Dat heeft ook voordelen: politieke besluitvorming kan immers baat hebben bij goed onderbouwde kennis en veel wetenschap ambieert – en wordt ook expliciet uitgedaagd om – maatschappelijke relevant te zijn en zich dus te verhouden tot de grote vraagstukken van onze tijd.

De [Raad voor het Openbaar Bestuur](#) doet daarbij wel de oproep om niet uit het oog te verliezen dat wetenschap en politiek desalniettemin een eigen opdracht hebben. Zij publiceerde naar aanleiding van de coronacrisis een bundel essays over de spanningsvolle relatie tussen beleid en wetenschap (Van Ommeren et al., 2022). Daarin wordt betoogd dat wetenschap en politiek weliswaar op elkaar betrokken en verbonden moeten

blijven, maar dat het in principe om domeinen gaat met een ander doel en andere rationaliteit. Rolvastheid is het devies!

Als onderdeel daarvan [is het belangrijk](#) dat wetenschappers of politici daadwerkelijk proberen recht te doen aan hun rol, en duidelijk maken wanneer zij zichzelf of kennis vooral inzetten voor een politiek belang. Niet zozeer het herkennen van feiten temidden van desinformatie, maar het herkennen van waarachtigheid is namelijk voor burgers van belang. Ook hier is voor wetenschappers een rol weggelegd, door open en transparant te zijn over de [belangen en politieke doelen waar zij voor opkomen](#), en deze dus ook als zodanig te herkennen. Judi Mesman noemt dit [transparante non-neutraliteit](#). Dit vraagt dat wetenschappers niet alleen naar buiten kijken om bedreigingen van academische onafhankelijkheid te identificeren, maar ook intern reflecteren op de vraag: hoe onafhankelijk zijn we nu eigenlijk echt?

Relevantie

De post-feitenmaatschappij is een verschijnsel dat voor drinkwaterbedrijven, waterschappen, maar ook voor wateronderzoekers relevant is. Op dit moment wordt bijvoorbeeld door KWR [onderzoek](#) gedaan naar de desinformatie die op sociale media circuleert over

kraanwater, en hoe drinkwaterbedrijven daarmee om kunnen gaan. Hoe kan voorkomen worden dat burgers onjuiste informatie over hun kraanwater gaan geloven bijvoorbeeld?

Dit trendalert laat echter zien dat het niet alleen voor burgers moeilijk is om feit van fictie te onderscheiden, maar dat de post-feitenmaatschappij ook vorm krijgt in een maatschappelijk klimaat waarin de grens tussen feiten en waarden steeds meer vervaagt. Juist voor de watersector, die geconfronteerd wordt met uitdagingen op het gebied van droogte en waterkwaliteit, is dit een relevante constatering. Ook in deze vraagstukken komen kennis en waardenafwegingen samen. Dat heeft meerdere implicaties.

Het betekent bijvoorbeeld dat kennis door externe partijen ge- of misbruikt kan worden om voor politieke deelbelangen op te komen. Bijvoorbeeld door wetenschappelijke meetmethoden of op wetenschap gebaseerde gezondheidsnormen ter discussie te stellen. Soms is het heel duidelijk dat feiten daarbij verdraaid worden, maar vaker is er sprake van een grijs gebied waarin informatie niet onjuist, maar bijvoorbeeld incompleet is of op een specifieke manier geframed wordt omdat het onwelgevallig is in het licht van bepaalde waarden of belangen. Daarin moet niet alleen 'de burger', maar ook de watersector het onderscheid

blijven maken en op het juiste niveau het gesprek aangaan. Bij expliciete desinformatie past een dialoog over feiten, maar in belangen of waardendiscussie is het hameren op feiten zelden zinvol. Dat vraagt een ander soort gesprek, namelijk tussen actoren met verschillende denkkaders, in plaats van actoren die respectievelijk wel en niet weten 'hoe het daadwerkelijk zit'.

Dit veronderstelt ook dat tijdig wordt (h)erkend dat vraagstukken zoals de watertransitie niet alleen kennisvragen oproept, maar ook een waardendimensie hebben waar niet alleen de wetenschap over gaat. Om even strikt bij het onderscheid van Hume te blijven: dat het klimaat verandert door toedoen van menselijk handelen, impliceert niet dat we daarop in zouden moeten grijpen. Of om een watervoorbeeld te noemen: dat het water uit de kraan van superieure kwaliteit is, wil niet zeggen dat het kopen van fleswater ontmoedigd moet worden.

Voor de watertransitie is wetenschappelijke kennis uiteraard heel belangrijk, maar niet voldoende om beleid en besluitvorming op te baseren. Het negeren van deze waardendimensie leidt tot technocratie, met het risico op verlies van vertrouwen. Rolzuiverheid vraagt daarentegen om het (h)erkennen van de grenzen van wetenschap in besluitvorming voor de watersector. Daarbij past ook reflectie op de vraag of in de zoektocht

naar feiten en kennis ook impliciete waarden en belangen van de watersector een rol spelen en zo ja, welke dat zijn en hoe die kennisontwikkeling beïnvloeden. Helderheid hierover in communicatie is waar de eerdergenoemde transparante non-neutraliteit van Mesman uiteindelijk over gaat.

Kortom, de kenniscrisis vraagt ook van de watersector reflectie op de relatie tussen feit en waarde, tussen wetenschap en politiek/beleid. Een aantal vragen om deze reflectie op te starten zijn wellicht een mooie afsluiting van deze trendalert:

- Wat kan wetenschappelijke kennis bijdragen aan de oplossing van de grote watervraagstukken van dit moment, maar vooral ook: waar eindigt de rol van kennis?
- Welke (vormen van) kennis wordt in de watertransitie als 'waar' of 'gegrond' geaccepteerd en welke niet? Welke gevolgen heeft dat?
- Wanneer moeten politieke keuzes gemaakt worden in de watertransitie, en worden deze als zodanig en op tijd herkend?
- (Hoe) wordt kennis gebruikt om deze politieke en beleidskeuzes te informeren, te sturen of ook anderszins, en hoe wenselijk is dat?
- En omgekeerd: wanneer wordt kennis ook door anderen gebruikt (of misbruikt) voor een politiek belang en hoe wil de sector daarmee omgaan?

Meer informatie

- Abbasi, M. (2024). De cijfers vertellen niet het hele verhaal: waarom asielmigranten vaker een beroep doen op sociale voorzieningen. *BNN VARA*
<https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/de-cijfers-vertellen-niet-het-hele-verhaal-waarom-asielmigranten-vaker-een-beroep-doen-op-sociale-voorzieningen>
- Akkerman, S. (2025, 23 september 2025). Polarisatie is juist goed, zegt politicoloog Tom van der Meer: 'De vraag is: welk soort conflict willen we?'. *De Volkskrant*.
<https://www.trouw.nl/verdieping/polarisatie-is-juist-goed-zegt-politicoloog-tom-van-der-meer-de-vraag-is-welk-soort-conflict-willen-we~b3513aa3/>
- Anarte, E. (2020). *How working from home magnifies inequality*. <https://www.dw.com/en/an-office-of-ones-own-how-work-from-home-magnifies-inequality/a-53666357>
- Belleman, B. (2024, 11 juni 2024). *PVV viert bezuinigingen als overwinning op activisme in hoger onderwijs*.
<https://www.utoday.nl/news/74315/pvv-viert-bezuinigingen-als-overwinning-op-activisme-in-hoger-onderwijs>
- Boudry, M. (2018, 21 maart 2018). Hoe linkse denkers een monster baarden. *De Standaard*.
<https://www.liberales.be/teksten/2018/3/26/hoelinkse-denkers-een-monster-baarden-maarten-boudry>
- Braeckman, J. (2024, 22 februari 2024). *De universiteit denkt links, blijkt uit het boek van Andreas De Block*. <https://www.de-lagelanden.com/article/de-universiteit-denkt-links-is-links-gewoon-slimmer-van-andreas-de-block/>
- Bremer, F. (2024). Hebben we nu een asielcrisis, of niet? Feiten en cijfers op een rij. *RTL Nieuws*.
<https://www.rtl.nl/nieuws/artikel/5475365/hebben-we-nu-een-asielcrisis-niet-feiten-en-cijfers-op-een-rij>
- Bruins, E. (2025, 4 december 2025). Alleen de wetenschap zelf kan voorkomen dat academische vrijheid politiek wordt gekaapt. *NRC*.
https://www.nrc.nl/nieuws/2025/12/04/alleen-de-wetenschap-zelf-kan-voorkomen-dat-academische-vrijheid-politiek-wordt-gekaapt-a4914270?gift_token=4914270~1765446718~bT7Q9J0IEeKfgABQVoV_mg~A3zSa8TilbfQqZk9B_gwqekSwwbDqMBWGjkJhYYmsUbU
- Cadwalladr, C. (2017, 12 februari 2017). Daniel Dennett: 'I begrudge every hour I have to spend worrying about politics'. *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/science/2017/feb/12/daniel-dennett-politics-bacteria-bach-back-dawkins-trump-interview>
- CBS. (2025). *Hoeveel asielzoekers komen naar Nederland?* <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-asielzoekers-komen-naar-nederland>
- Coenders, M., & Dagevos, J. (2024). Asiel en migratie. In L. Vermeij, Y. De Kluizenaar, M. Reijnders, & M. Coenders (Eds.), *Koersen op kwaliteit van de samenleving. Sociale en Culturele Ontwikkelingen 2024*. SCP.
- Derksen, W. (2022). Er is te veel onderzoek en te weinig kennis. In F. Van Ommeren, D. Roovers, P. De Jong, & B. Coster (Eds.), *Wetenschap en overheidsbeleid. Een spanningsvolle relatie* (pp. 113-124). Boom Bestuurskunde.
- Geurts, S. (2025, 2 maart 2025). *Lockdown verpleeghuizen tijdens corona was 'een onmenselijke situatie'*. NOS.
<https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2557874-lockdown-verpleeghuizen-tijdens-corona-was-een-onmenselijke-situatie>
- HOP. (2025, 15 mei 2025). *KNAW: Nederlandse wetenschappers steeds minder vrij*.
<https://dub.uu.nl/nl/nieuws/knaw-nederlandse-wetenschappers-steeds-minder-vrij>
- Huijer, M. (2022, 18 januari 2022). Hoe de wetenschap de politiek binnendringt, en vice versa. *De Volkskrant*. <https://www.trouw.nl/religie-filosofie/hoe-de-wetenschap-de-politiek-binnendringt-en-vice-versa~b85587ca/>
- Kuipers, R. (2022, 24 november 2022). *Steeds meer UT-wetenschappers staan op tegen klimaatcrisis*.
<https://www.utoday.nl/spotlight/72206/steeds-meer-ut-wetenschappers-staan-op-tegen-klimaatcrisis>
- Kunseler, E., Verwoerd, L., Vandenbussche, L., Boonstra, H., Swinkels, S., & Van der Hel, S. (2024). *Klimaatbeleid richten op maatschappelijke transformatie; eindrapport van de lerende evaluatie klimaatbeleid*. P. v. d. L. i. V. Brussel.

- Looman, B. (2024). Wat doet activisme met de betrouwbaarheid van de wetenschap? *Onderzoek 'Wetenschap met (g)een mening'* <https://www.nwo.nl/wetenschap-met-geen-mening>
- Lucassen, L. (2022). *Er is sprake van een opvangcrisis, niet van een vluchtelingencrisis.* <https://www.kis.nl/artikel/er-sprake-van-een-opvangcrisis-niet-van-een-vluchtelingencrisis>
- Mormina, M. (2022). Knowledge, Expertise and Science Advice During COVID-19: In Search of Epistemic Justice for the 'Wicked' Problems of Post-Normal Times. *Social Epistemology*, 36(6), 671-685. <https://doi.org/10.1080/02691728.2022.2103750>
- Motie van de leden Straus en Duisenberg over advies van de KNAW over zelfcensuur en beperking van diversiteit van perspectieven in de wetenschap, (2016/2017). <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2017Z01579&did=2017D03296>
- Nieuws, N. (2018, 13 maart 2018). KNAW waarschuwt: 'ongewenst' onderzoek is ook nodig. <https://nos.nl/artikel/2222121-knaw-waarschuwt-ongewenst-onderzoek-is-ook-nodig>
- Nieuws, R. (2024). Schoof: 'Mensen ervaren een asielcrisis, daarom komen we met een noodwet'. [https://www.rtl.nl/nieuws/politiek/artikel/5470620/volg-hier-alles-over-de-presentatie-van-het-regeerakkoord-van-het](https://www.rtl.nl/nieuws/politiek/artikel/5470620/volg-hier-alles-over-de-presentatie-van-het-regeerakkoord-van-het-achtergrond/de-aangeprate-aandoening~baabe31e/)
- Overwijk, J., & Van Veldhuizen, A. (2018). Houden ijskristallen van Haydn? Het postmodernisme als zondebok. *De Groene Amsterdammer*, 2018(4). <https://www.groene.nl/artikel/houden-ijskristallen-van-haydn>
- Reeves, R. (2021). *Lies and honest mistakes*. AEON. https://aeon.co/essays/our-epistemic-crisis-is-essentially-ethical-and-so-are-its-solutions?utm_source=chatgpt.com
- Rijksoverheid. (2024). *Extra impuls voor onderzoek naar gezondheidsproblemen die alleen vrouwen hebben* <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2024/03/08/extra-impuls-voor-onderzoek-naar-gezondheidsproblemen-die-alleen-vrouwen-hebben>
- RIVM. *Jongeren in tijden van corona.* <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/jongeren-in-tijden-van-corona>
- Rummers, S. (2022). *Illusie van technocratie onttoert politiek* [Interview]. <https://specials.publiekdenken.nl/publiek-denken-34-2022/filosoo-f-stefan-rummers-over-technocratie>
- Senden, T. (2024, 29 augustus 2024). *Kabinet wil asielcrisis uitroepen, maar wat is dat eigenlijk?* <https://www.kis.nl/artikel/er-sprake-van-een-opvangcrisis-niet-van-een-vluchtelingencrisis>
- Slob, M. (2014, 7 juni 2014). De aangeprate aandoening. *De Volkskrant*. <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/de-aangeprate-aandoening~baabe31e/>
- Speri, A. (2025, 1 oktober 2025). *Global academic freedom group warns trump is dismantling US higher education.* <https://www.theguardian.com/us-news/2025/oct/01/academic-freedom-us>
- Theunissen, V. (2024). Is er nou wel of geen 'asielcrisis'? BNN VARA. <https://www.bnnvara.nl/artikelen/is-er-nou-wel-of-geen-asielcrisis>
- Tiekstra, J. (2024). Het klimaatbeleid is te technocratisch. *Binnenlands Bestuur*. <https://www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/energietransitie/het-klimaatbeleid-is-te-technocratisch>
- UMCG. (2021). *De man als gouden standaard in onderzoek.* <https://www.umcg.nl/-/man-als-gouden-standaard-in-onderzoek>
- Van der Graaf, A., Evers, G., Bastiaanssen, V., Van der Veldt, B., & Ploeg, M. (2023). *Onderzoek naar zelfcensuur in hoger onderwijs en wetenschap.* https://www.eerstekamer.nl/overig/20231221/eindrapport_onderzoek_zelfcensuur/document
- Van Hal, G. (2025, 15 september 2025). Universiteiten zitten wel 'heel eentonig' in de links-kosmopolitische hoek, oordeelt deze hoogleraar. *De Volkskrant*. <https://www.volkskrant.nl/wetenschap/universiteiten-zitten-wel-heel-eentonig-in-de-links-kosmopolitische-hoek-ordeelt-deze-hoogleraar~b90735c7/>

Van Ommeren, F., Roovers, D., De Jong, P., & Coster, B. (Eds.). (2022). *Wetenschap en overheidsbeleid. Een spanningsvolle relatie*. Boom Bestuurskunde.

Veerbeek, N. (2024). Is er een asielcrisis? Daar zijn de meningen sterk over verdeeld. *Metro*.
<https://www.metronieuws.nl/in-het-nieuws/binnenland/2024/10/asielcrisis-meningen-verdeeld/>

Waling, G. (2025, 17 november 2025). Hoe vrij is de universiteit nog? 'Great Awakening' smooit rechtse meningen. *EWMagazine*.
<https://www.ewmagazine.nl/kennis/achtergrond/2025/11/vrije-meningsuiting-universiteiten-debat-woke-1515658/>

Williams, G. M., Kroes, R., & Munro, I. C. (2025). Retraction notice to "Safety evaluation and risk assessment of the herbicide roundup and its active ingredient, glyphosate, for humans" *Regulatory Toxicology and Pharmacology*, 2000(31), 106006.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0273230099913715>

Zom, D.-J., & Van der Deijl, E. (2024). Tussen onderzoek en opinie. *Onderzoek 'Wetenschap met (g)een mening'*.
file:///D:/Users/keinesa/Downloads/onderzoek_15_voorjaar_2024_versie_voor_de_website.pdf

Keywords

kennis; politiek; postmodernisme; post-feiten

Auteur(s)

Sabrina Keinemans

Kwaliteitsborger

Jan Starke

Opdrachtgever

KWR Waterwijs | Trendalert Integraal

Projectnummer

404300-080